

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

19. travnja 2016.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Socijalna politika – Povelja Europske unije o temeljnim pravima – Direktiva 2000/78/EZ – Načelo nediskriminacije na temelju dobi – Nacionalni propis protivan direktivi – Mogućnost pojedinca da se poziva na odgovornost države zbog povrede prava Unije – Spor između pojedinaca – Odvagivanje različitih prava i načela – Načela pravne sigurnosti i zaštite legitimnih očekivanja – Uloga nacionalnog suda“

U predmetu C-441/14,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Højesteret (Vrhovni sud, Danska), odlukom od 22. rujna 2014., koju je Sud zaprimio 24. rujna 2014., u postupku

Dansk Industri (DI), djelujući za Ajos A/S,

protiv

nasljednikâ Karstena Eigila Rasmussena,

SUD (veliko vijeće),

u sastavu: K. Lenaerts, predsjednik, A. Tizzano, potpredsjednik, R. Silva de Lapuerta, T. von Danwitz, J. L. da Cruz Vilaça, A. Arabadjiev i F. Biltgen (izvjestitelj), predsjednici vijeća, J. Malenovský, E. Levits, J.-C. Bonichot, M. Berger, E. Jarašiūnas i C. Vajda, suci,

nezavisni odvjetnik: Y. Bot,

tajnik: C. Strömholm, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 7. srpnja 2015.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za Dansk Industri (DI), djelujući za Ajos A/S, M. Eisensee, *advokat*,
- za nasljednike Karstena Eigila Rasmussena, A. Andersen, *advokat*,
- za dansku vladu, J. Bering Liisberg i M. Wolff, u svojstvu agenata,
- za njemačku vladu, B. Beutler, u svojstvu agenta,
- za nizozemsku vladu, M. Bulterman i M. Gijzen, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: danski

— za Europsku komisiju, M. Clausen i D. Martin, u svojstvu agenata,
saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 25. studenoga 2015.,
donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 2. stavka 1. i stavka 2. točke (a) te članka 6. stavka 1. Direktive Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja (SL L 303, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 1., str. 69.), s jedne strane, i načela nediskriminacije na temelju dobi kao i načela pravne sigurnosti i zaštite legitimnih očekivanja, s druge strane.
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između Dansk Industrija (DI), koji djeluje za Ajos A/S (u daljnjem tekstu: Ajos), i nasljednikâ Karstena Eigila Rasmussena, u vezi s odbijanjem Ajosa da K. E. Rasmussenu isplati otpremninu zbog otkaza ugovora o radu.

Pravni okvir

Direktiva 2000/78

- 3 U skladu s člankom 1. Direktive 2000/78, njezina je svrha „utvrditi opći okvir za borbu protiv diskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolnog opredjeljenja u vezi sa zapošljavanjem i obavljanjem zanimanja, kako bi se u državama članicama ostvarila primjena načela jednakog postupanja”.
- 4 Članak 2. te direktive glasi:

„1. Za potrebe ove Direktive ‚načelo jednakog postupanja’ znači nepostojanje bilo kakve izravne ili neizravne diskriminacije na temelju bilo kojeg od razloga iz članka 1.

2. Za potrebe stavka 1.:

(a) smatra se da se radi o izravnoj diskriminaciji u slučaju kada se prema jednoj osobi postupa lošije nego prema drugoj osobi ili je došlo do takvog postupanja ili je moglo doći do takvog postupanja u sličnim situacijama, zbog bilo kojeg od razloga iz članka 1.;

[...]”
- 5 Članak 6. navedene direktive glasi:

„1. Neovisno o članku 2. stavku 2., države članice mogu predvidjeti da se različito postupanje na temelju dobi neće smatrati diskriminacijom, ako su, u kontekstu nacionalnog prava, te razlike objektivno i razumno opravdane legitimnim ciljem, uključujući legitimnu politiku zapošljavanja, tržište rada i strukovno obrazovanje te ako su načini ostvarivanja tog cilja primjereni i nužni.

Takvo različito postupanje može, između ostalog, uključivati:

- (a) postavljanje posebnih uvjeta za pristup zapošljavanju i strukovnom osposobljavanju, za zapošljavanje i obavljanje zanimanja, uključujući uvjete u pogledu otkaza i naknada za rad, za mlade osobe, starije radnike i osobe koje su dužne skrbiti o drugima, radi poticanja njihove strukovne integracije ili osiguranja njihove zaštite;
- (b) određivanje minimalnih uvjeta u pogledu dobi, radnog iskustva ili godina provedenih u službi za pristup zapošljavanju ili određenim prednostima vezanim uz zaposlenje;

[...]

2. Neovisno o članku 2. stavku 2., države članice mogu predvidjeti da utvrđivanje starosne dobi za umirovljenje [stjecanje statusa osiguranika] ili stjecanje prava na starosnu ili invalidsku mirovinu, za potrebe sustava socijalne sigurnosti vezanog za rad [za potrebe strukovnog socijalnog osiguranja], obuhvaćajući, u okviru tih sustava, određivanje različitih dobnih granica za zaposlenike ili skupine ili kategorije zaposlenika te korištenje, u okviru tih sustava, mjerila starosti u aktuarskim izračunima, ne predstavlja diskriminaciju na temelju dobi, pod uvjetom da nemaju za posljedicu diskriminaciju na temelju spola.”

Dansko pravo

6. Zakon o pravnim odnosima između poslodavaca i zaposlenika (lov om retsforholdet mellem arbejdsgivere og funktionærer (funktionærloven)), u inačici primjenjivoj na glavni postupak (u daljnjem tekstu: Zakon o zaposlenicima), u članku 2.a sadrži sljedeće odredbe o posebnoj otpremnini zbog otkaza ugovora o radu:

„1. Ako poslodavac otkaze ugovor o radu zaposleniku koji je radio za isto poduzeće bez prekida 12, 15 ili 18 godina, dužan mu je prilikom njegova odlaska isplatiti otpremninu u odgovarajućem iznosu jedne, dvije ili tri mjesečne plaće.

2. Odredbe stavka 1. ne primjenjuju se ako zaposlenik u trenutku odlaska postaje korisnik mirovine prema općim propisima.

3. Ako zaposlenik u trenutku odlaska postane korisnik starosne mirovine koju isplaćuje poslodavac, a predmetnom je sustavu mirovinskog osiguranja pristupio prije nego što je navršio 50 godina, otpremnina se ne isplaćuje.

4. Odredbe stavka 3. ne primjenjuju se ako je na dan 1. srpnja 1996. kolektivnim ugovorom uređeno pitanje smanjivanja ili ukidanja otpremnine u slučaju starosne mirovine koju isplaćuje poslodavac.

5. Odredba stavka 1. primjenjuje se *mutatis mutandis* u slučaju nezakonitog otkaza.”

7. Sud koji je uputio zahtjev pojašnjava da je Kraljevina Danska Direktivu 2000/78 prenijela Zakonom br. 253 o izmjeni Zakona o zabrani diskriminacije na tržištu rada (lov br. 253 om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v.) od 7. travnja 2004. i Zakonom br. 1417 o izmjeni Zakona o zabrani diskriminacije na tržištu rada (lov br. 1417 om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v.) od 22. prosinca 2004.

- 8 U članku 1. stavku 1. tog Zakona br. 253 od 7. travnja 2004., u izmijenjenoj inačici (u daljnjem tekstu: Zakon o zabrani diskriminacije), propisuje se:

„U smislu ovog zakona pod diskriminacijom se podrazumijeva svaki čin izravne ili neizravne diskriminacije na temelju rase, boje kože, vjere ili uvjerenja, političkih stavova, spolne orijentacije, dobi, invaliditeta, nacionalnosti ili pripadnosti određenoj društvenoj ili etničkoj skupini.”

- 9 U članku 2. stavku 1. Zakona o zabrani diskriminacije određuje se:

„Zabranjena je svaka diskriminacija od strane poslodavaca u pogledu zapošljavanja, otkaza, premještanja ili unapređenja zaposlenika ili tražitelja zaposlenja, ili pri određivanju njihove plaće ili uvjeta rada.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 10 K. E. Rasmussenu je 25. svibnja 2009., u dobi od 60 godina, njegov poslodavac Ajos otkazao ugovor o radu. Nekoliko dana poslije, K. E. Rasmussen je tomu društvu podnio ostavku i dogovorio se da će napustiti posao krajem lipnja 2009. Naknadno se zaposlio u drugom poduzeću.
- 11 Sud koji je uputio zahtjev ističe da je K. E. Rasmussen, s obzirom na to da je u Ajosu radio od 1. lipnja 1984., u načelu imao pravo na otpremninu u iznosu od tri mjesečne plaće na temelju članka 2.a stavka 1. Zakona o zaposlenicima. Međutim, s obzirom na to da je u trenutku odlaska imao 60 godina i da je imao pravo na starosnu mirovinu koju mu je trebao isplaćivati njegov poslodavac na temelju sustava kojem je pristupio prije nego što je navršio 50 godina, na temelju odredbe članka 2.a stavka 3. navedenog zakona nije mogao tražiti takvu otpremninu, iako je nakon odlaska iz Ajosa ostao na tržištu rada.
- 12 U ožujku 2012. sindikat Dansk Formands Forening je, u ime K. E. Rasmussena, podnio tužbu protiv Ajosa radi isplate otpremnine u iznosu od tri mjesečne plaće, kako je predviđeno u članku 2.a Zakona o zaposlenicima. U vezi s tim, navedeni se sindikat oslanjao na presudu Suda od 12. listopada 2010., Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600).
- 13 SØ- og Handelsretten (Sud za pomorske i trgovačke predmete) je 14. siječnja 2014. prihvatio zahtjev za isplatu predmetne otpremnine koji su u ime K. E. Rasmussena podnijeli njegovi nasljednici, koji ga nadalje zastupaju. Taj je sud zaključio da iz presude Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600) proizlazi da je članak 2.a stavak 3. Zakona o zaposlenicima protivan Direktivi 2000/78 i utvrdio da je prijašnje nacionalno tumačenje tog članka 2.a u suprotnosti s općim načelom zabrane diskriminacije na temelju dobi, određenim u pravu Unije.
- 14 Ajos je protiv te presude podnio žalbu Højesteretu (Vrhovni sud), u kojoj je naveo da bi tumačenje članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima koje bi bilo u skladu s odredbama protumačenim u presudi Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600) bilo, međutim, *contra legem*. On također tvrdi da se primjena tako jasnog i nedvosmislenog pravila poput onog koje je propisano u članku 2.a stavku 3. navedenog zakona ne može odbiti na temelju općeg načela prava Unije o zabrani diskriminacije na temelju dobi, jer bi se inače povrijedila načela zaštite legitimnih očekivanja i pravne sigurnosti.
- 15 Podsjećajući na to da je u ovom predmetu riječ o sporu između pojedinaca, u okviru kojeg se ne može priznati izravan učinak odredaba Direktive 2000/78, i da bi tumačenje članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima koje bi bilo u skladu s pravom Unije bilo protivno nacionalnoj sudskoj praksi, sud koji je uputio zahtjev pita se o tome može li opće načelo prava Unije o zabrani diskriminacije na temelju dobi istaknuti zaposlenik protiv privatnog poslodavca s ciljem da ga se obveže na plaćanje otpremnine predviđene u danskom pravu, iako bi navedeni poslodavac, na temelju nacionalnog prava, bio izuzet od

tog plaćanja. Pritom se u ovom predmetu također ističe pitanje u kojoj je mjeri nepisanom načelu prava Unije protivno to da se privatni poslodavac može pozvati na nacionalnu zakonodavnu odredbu koja je protivna tom načelu.

- 16 Sud koji je uputio zahtjev smatra da je za potrebe tog ispitivanja potrebno utvrditi ima li opće načelo nediskriminacije na temelju dobi jednak sadržaj i jednak opseg kao Direktiva 2000/78 ili ona predviđa širu zaštitu protiv diskriminacije na temelju dobi.
- 17 Ako direktiva ne daje širu zaštitu nego opće načelo nediskriminacije na temelju dobi, također se postavlja pitanje može li se to načelo, kao što bi proizlazilo iz presuda Mangold (C-144/04, EU:C:2005:709) i Küçükdeveci (C-555/07, EU:C:2010:21), izravno primijeniti u odnosima između pojedinaca i na koji se način mora odvagivati izravna primjena tog načela s načelom pravne sigurnosti kao i načelom zaštite legitimnih očekivanja koje je s njime povezano.
- 18 Sud koji je uputio zahtjev se osim toga pita dopušta li, u situaciji poput one u predmetu koji se pred njim vodi, pravo Unije nacionalnom sudu da odvagivati, s jedne strane, opće načelo nediskriminacije na temelju dobi i, s druge strane, načelo pravne sigurnosti kao i načelo zaštite legitimnih očekivanja te da zaključi da načelo pravne sigurnosti mora prevladati nad općim načelom nediskriminacije na temelju dobi tako da je poslodavac, u skladu s nacionalnim pravom, izuzet od obveze plaćanja otpremnine.
- 19 S tim u vezi, sud koji je uputio zahtjev još se pita o tome može li se činjenica što zaposlenik može, ovisno o slučaju, tražiti naknadu štete od danske države zbog neusklađenosti danskog zakonodavstva s pravom Unije uzeti u obzir u okviru takvog odvagivanja.
- 20 U tim je okolnostima Højesteret (Vrhovni sud) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Protivi li se općem načelu prava Europske unije o zabrani diskriminacije na temelju dobi pravni propis poput onoga iz danskog zakonodavstva, prema kojem zaposlenici nemaju pravo na otpremninu ako mogu ostvariti pravo na starosnu mirovinu koju im njihov poslodavac plaća na temelju mirovinskog sustava kojemu su pristupili prije nego što su navršili 50 godina, neovisno o tome hoće li odlučiti ostati na tržištu rada ili otići u mirovinu?

2. Je li u skladu s pravom Europske unije da danski sud – u sporu u kojem zaposlenik od privatnog poslodavca traži plaćanje otpremnine od čijeg je plaćanja potonji izuzet prema nacionalnom pravu navedenom u prvom pitanju, a što je protivno općem načelu prava Unije o zabrani diskriminacije na temelju dobi – izvrši odvagivanje tog načela i njegova izravnog učinka s načelom pravne sigurnosti i s njime povezanim načelom zaštite legitimnih očekivanja te nakon toga zaključi da načelo pravne sigurnosti mora prevladati nad načelom o zabrani diskriminacije na temelju dobi tako da je poslodavac prema nacionalnom pravu izuzet od obveze plaćanja otpremnine? Isto tako, postavlja se pitanje treba li, pri donošenju odluke o mogućnosti takvog odvagivanja, uzeti u obzir činjenicu da zaposlenik, ovisno o okolnostima, od Danske države može tražiti naknadu štete zbog neusklađenosti njezina zakonodavstva s pravom Europske unije?”

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

- 21 Prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev, koji odlučuje u sporu između pojedinaca, u biti pita treba li se opće načelo nediskriminacije na temelju dobi tumačiti na način da mu se protivi nacionalni propis, poput onog u pitanju u glavnom postupku, prema kojem zaposlenik nema pravo na otpremninu ako

može ostvariti pravo na starosnu mirovinu koju mu njegov poslodavac plaća na temelju mirovinskog sustava kojemu je pristupio prije nego što je navršio 50 godina, neovisno o tome hoće li odlučiti ostati na tržištu rada ili otići u mirovinu.

- 22 Kako bi se odgovorilo na to pitanje, najprije valja podsjetiti da opće načelo nediskriminacije na temelju dobi, koje konkretizira Direktiva 2000/78, proizlazi, kao što je vidljivo iz uvodnih izjava 1. i 4. te direktive, iz različitih međunarodnih instrumenata i ustavnih tradicija zajedničkih državama članicama (vidjeti presude Mangold, C-144/04, EU:C:2005:709, t. 74. i Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, t. 20. i 21.). Iz sudske prakse Suda također proizlazi da navedeno načelo, sada sadržano u članku 21. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, treba smatrati općim načelom prava Unije (vidjeti presude Mangold, C-144/04, EU:C:2005:709, t. 75. i Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, t. 21.).
- 23 Zatim valja naglasiti da, s obzirom na to da Direktiva 2000/78 sama ne uspostavlja opće načelo nediskriminacije na temelju dobi, nego ga samo konkretizira u području zaposlenja i rada, opseg zaštite koji pruža ta direktiva ne prelazi onaj koji daje to načelo. Zakonodavac Europske unije je donošenjem te direktive namjeravao odrediti precizniji okvir, s namjerom olakšavanja konkretne provedbe načela jednakog postupanja i, među ostalim, odrediti različite mogućnosti odstupanja od tog načela kroz jasniju definiciju njihova područja primjene.
- 24 Zaključno valja dodati da kako bi se opće načelo nediskriminacije na temelju dobi primijenilo na situaciju poput one u pitanju u glavnom postupku, potrebno je još da ona ulazi u područje zabrane diskriminacije koje uređuje Direktiva 2000/78.
- 25 S tim u vezi, dovoljno je podsjetiti da, kao što je Sud već presudio, članak 2.a stavak 3. Zakona o zaposlenicima, isključujući općenito od prava na otpremninu cijelu jednu kategoriju zaposlenika, utječe na uvjete otkaza tih zaposlenika u smislu članka 3. stavka 1. točke (c) Direktive 2000/78 (presuda Ingeniørforeningen i Danmark, C-499/08, EU:C:2010:600, t. 21.). Iz toga slijedi da nacionalni propisi u pitanju u glavnom postupku spadaju u područje primjene prava Unije, i posljedično, u područje primjene općeg načela nediskriminacije na temelju dobi.
- 26 U tim okolnostima i s obzirom na to da je Sud već presudio da članak 2. i članak 6. stavak 1. Direktive 2000/78 treba tumačiti u smislu da im se protivi nacionalni propis poput onog na koji se odnosi ovaj zahtjev za prethodnu odluku, na temelju kojeg zaposlenici, samo zato što mogu ostvariti pravo na starosnu mirovinu koju plaća njihov poslodavac na temelju mirovinskog sustava kojemu su pristupili prije nego što su navršili 50 godina, nemaju pravo na posebnu otpremninu čija je svrha da radnicima koji su bili više od dvanaest godina zaposleni u poduzeću pomogne pri ponovnom uključivanju u rad (presuda Ingeniørforeningen i Danmark, C-499/08, EU:C:2010:600, t. 49.), isto vrijedi u pogledu temeljnog načela jednakog postupanja, čiji je poseban oblik opće načelo nediskriminacije na temelju dobi.
- 27 S obzirom na prethodna razmatranja, na prvo pitanje valja odgovoriti da opće načelo nediskriminacije na temelju dobi, kako ga konkretizira Direktiva 2000/78, treba tumačiti u smislu da mu se protivi, i u sporu između pojedinaca, nacionalni propis poput onog u pitanju u glavnom postupku, prema kojem zaposlenik nema pravo na otpremninu ako može ostvariti pravo na starosnu mirovinu koju mu njegov poslodavac plaća na temelju mirovinskog sustava kojemu je pristupio prije nego što je navršio 50 godina, neovisno o tome hoće li odlučiti ostati na tržištu rada ili otići u mirovinu.

Drugo pitanje

- 28 Drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li pravo Unije tumačiti u smislu da dopušta da nacionalni sud koji odlučuje u sporu između pojedinaca, kada je utvrđeno da je relevantna nacionalna odredba protivna općem načelu nediskriminacije na temelju dobi, odvagane navedeno načelo s načelima pravne sigurnosti i zaštite legitimnih očekivanja i da zaključi da potonjim načelima

treba dati prednost pred prvim. U tom kontekstu, sud koji je uputio zahtjev također se pita o tome može li ili mora li on, tijekom tog odvagivanja, uzeti u obzir činjenicu da države članice imaju obvezu nadoknaditi štetu nastalu pojedincima pogrešnim prenošenjem neke direktive, kao što je Direktiva 2000/78.

- 29 S tim u vezi, valja, kao prvo, podsjetiti na ustaljenu sudsku praksu prema kojoj, kada nacionalni sudovi moraju odlučivati u sporovima između pojedinaca u kojima je očito da je predmetni nacionalni propis protivan pravu Unije, spomenuti sudovi moraju osigurati pravnu zaštitu koja za pojedince proizlazi iz odredaba prava Unije i osigurati njihov puni učinak (vidjeti u tom smislu presude Pfeiffer i dr., C-397/01 do C-403/01, EU:C:2004:584, t. 111. kao i Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, t. 45.).
- 30 Iako je točno da, kad je riječ o sporu između pojedinaca, prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda direktiva ne može sama po sebi stvarati obveze za pojedinca te se stoga protiv njega nije moguće pozivati na direktivu kao takvu (vidjeti osobito presude Marshall, 152/84, EU:C:1986:84, t. 48.; Faccini Dori, C-91/92, EU:C:1994:292, t. 20. kao i Pfeiffer i dr., C-397/01 do C-403/01, EU:C:2004:584, t. 108.), Sud je ipak također u više navrata presudio da se obveza država članica postizanja rezultata koji proizlazi iz direktive te njihova dužnost da poduzmu sve odgovarajuće mjere, opće ili posebne, potrebne da se osigura ispunjenje te obveze, odnosi na sva tijela država članica, uključujući sudove kad je riječ o stvarima koje potpadaju pod njihovu nadležnost (vidjeti u tom smislu, među ostalim, presude von Colson i Kamann, 14/83, EU:C:1984:153, t. 26. i Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, t. 47.).
- 31 Iz toga slijedi da su, kada primjenjuju unutarnje pravo, nacionalni sudovi, koji to pravo moraju tumačiti, obvezni uzeti u obzir pravila tog prava i primijeniti metode tumačenja koje ono priznaje da bi ga protumačili u najvećoj mogućoj mjeri u svjetlu teksta i svrhe direktive o kojoj je riječ kako bi se ostvario njome propisani cilj i time ispunili zahtjevi iz članka 288. trećeg stavka UFEU-a (vidjeti osobito presude Pfeiffer i dr., C-397/01 do C-403/01, EU:C:2004:584, t. 113. i 114. kao i Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, t. 48.).
- 32 Točno je da je Sud presudio da to načelo tumačenja nacionalnog prava u skladu s pravom Unije poznaje određene granice. Stoga je obveza nacionalnog suca da se pozove na pravo Unije prilikom tumačenja i primjene relevantnih pravila unutarnjeg prava ograničena općim načelima prava i ne može služiti kao temelj *contra legem* tumačenja nacionalnog prava (vidjeti presude Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, t. 100.; Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, t. 25. i Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, t. 39.).
- 33 U tom kontekstu, valja naglasiti da zahtjev tumačenja u skladu s pravom Unije uključuje obvezu za nacionalne sudove da izmjene, ako je potrebno, ustaljenu sudsku praksu ako se ona temelji na tumačenju nacionalnog prava koje nije u skladu s ciljevima direktive (vidjeti u tom smislu presudu Centrosteel, C-456/98, EU:C:2000:402, t. 17.).
- 34 Zato sud koji je uputio zahtjev ne može, u glavnom predmetu, valjano tvrditi da spornu nacionalnu odredbu ne može tumačiti u skladu s pravom Unije samo zato što je tu odredbu dosljedno tumačio u smislu koji nije u skladu s tim pravom.
- 35 S obzirom na prethodna pojašnjenja, još valja dodati da čak i pod pretpostavkom da nacionalni sud koji odlučuje u sporu u vezi s općim načelom nediskriminacije na temelju dobi, kako ga konkretizira Direktiva 2000/78, doista ne može protumačiti nacionalno pravo na način koji je u skladu s tom direktivom, on ipak ima obvezu osigurati, u okviru svojih ovlasti, pravnu zaštitu koja za pojedince proizlazi iz prava Unije i zajamčiti njegov puni učinak, ako je potrebno, ne primjenjujući sve odredbe nacionalnih propisa koje su protivne tom načelu (presuda Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, t. 51.).

- 36 Nadalje, iz točke 47. presude *Association de médiation sociale* (C-176/12, EU:C:2014:2) proizlazi da načelo nediskriminacije na temelju dobi pojedincima daje subjektivno pravo na koje se kao takvo može pozvati i koje čak i u sporu između pojedinaca obvezuje nacionalne sudove na neprimjenu nacionalnih odredbi koje nisu u skladu s tim načelom.
- 37 Stoga u ovom predmetu sud koji je uputio zahtjev, kada smatra da ne može osigurati tumačenje nacionalne odredbe u skladu s pravom Unije, ne smije primijeniti tu odredbu.
- 38 Kao drugo, kad je riječ o pitanju koje obveze za nacionalni sud koji odlučuje u sporu između pojedinaca proizlaze iz načela zaštite legitimnih očekivanja, valja naglasiti da se nacionalni sud ne može osloniti na to načelo kako bi nastavio primjenjivati nacionalno pravno pravilo koje je protivno općem načelu nediskriminacije na temelju dobi, kako ga konkretizira Direktiva 2000/78.
- 39 Primjena načela zaštite legitimnih očekivanja, kako ju je zamislio sud koji je uputio zahtjev, u biti bi značila ograničenje vremenskih učinaka tumačenja Suda, s obzirom na to da se na taj način to tumačenje ne bi primijenilo u glavnom predmetu.
- 40 U skladu s ustaljenom sudskom praksom, tumačenje prava Unije koje Sud daje izvršavajući ovlast koju mu dodjeljuje članak 267. UFEU-a kada za time postoji potreba pojašnjava i precizira značenje i doseg tog pravnog pravila, onako kako ono treba ili je trebalo biti shvaćeno i primijenjeno nakon stupanja na snagu. Iz navedenoga slijedi da, osim u iznimnim okolnostima, čije postojanje ipak nije utvrđeno u ovom slučaju, sudac mora primijeniti tako protumačeno pravo Unije na postojeće pravne odnose koji su nastali prije donošenja presude kojom se odlučilo o zahtjevu za tumačenje ako su, k tomu, ispunjeni svi uvjeti koji omogućuju da se pred nadležnim sudovima pokrene spor o primjeni navedenog prava (vidjeti osobito presudu *Gmina Wrocław*, C-276/14, EU:C:2015:635, t. 44. i 45. kao i navedenu sudsku praksu).
- 41 Osim toga, na zaštitu legitimnih očekivanja ne može se, u svakom slučaju, pozivati kako bi se pojedincu koji je pokrenuo postupak na temelju kojeg je Sud protumačio pravo Unije u smislu da mu je protivno predmetno nacionalno pravno pravilo uskratilo prednosti koje proizlaze iz tog tumačenja (vidjeti u tom smislu presude *Defrenne*, 43/75, EU:C:1976:56, t. 75. kao i *Barber*, C-262/88, EU:C:1990:209, t. 44. i 45.).
- 42 Kad je riječ o pitanju suda koji je uputio zahtjev spomenutom u točki 19. ove presude, valja naglasiti da mogućnost pojedinaca koji imaju subjektivno pravo koje proizlazi iz prava Unije, kao što je u ovom slučaju pravo zaposlenika da traže naknadu kad su njihova prava povrijeđena povredom prava Unije za koju je odgovorna država članica (vidjeti u tom smislu presude *Francovich i dr.*, C-6/90 i C-9/90, EU:C:1991:428, t. 33. kao i *Brasserie du pêcheur i Factortame*, C-46/93 i C-48/93, EU:C:1996:79, t. 20.), ne može dovesti u pitanje obvezu suda koji je uputio zahtjev da dà prednost tumačenju nacionalnog prava koje je u skladu s Direktivom 2000/78 ili, ako takvo tumačenje nije moguće, da ne primijeni nacionalnu odredbu koja je protivna općem načelu nediskriminacije na temelju dobi kako ga konkretizira ta direktiva niti može dovesti taj sud, u okviru postupka u kojem odlučuje, do toga da dà prednost zaštiti očekivanja pojedinca, u ovom slučaju poslodavca, koji je postupao u skladu s nacionalnim pravom.
- 43 S obzirom na sve navedeno, na drugo pitanje valja odgovoriti da pravo Unije treba tumačiti na način da je na nacionalnom sudu, koji odlučuje u sporu između pojedinaca koji ulazi u područje primjene Direktive 2000/78, kada primjenjuje odredbe svojeg nacionalnog prava, da ih tumači na način da se one mogu primijeniti u skladu s tom direktivom ili, ako takvo tumačenje u skladu s pravom Unije nije moguće, da, ako je potrebno, ne primijeni nijednu odredbu tog nacionalnog prava koja je protivna općem načelu nediskriminacije na temelju dobi. Ni načelo pravne sigurnosti ni načelo zaštite legitimnih očekivanja ni mogućnost pojedinca koji smatra da je oštećen primjenom nacionalne odredbe protivne pravu Unije da se pozove na odgovornost dotične države članice zbog povrede prava Unije ne mogu dovesti u pitanje tu obvezu.

Troškovi

- 44 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (veliko vijeće) odlučuje:

1. **Opće načelo nediskriminacije na temelju dobi, kako ga konkretizira Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja, treba tumačiti na način da mu se protivi, i u sporu između pojedinaca, nacionalni propis poput onog u pitanju u glavnom postupku, prema kojem zaposlenik nema pravo na otpremninu ako može ostvariti pravo na starosnu mirovinu koju mu njegov poslodavac plaća na temelju mirovinskog sustava kojemu je pristupio prije nego što je navršio 50 godina, neovisno o tome hoće li odlučiti ostati na tržištu rada ili otići u mirovinu.**
2. **Pravo Unije treba tumačiti na način da je na nacionalnom sudu koji odlučuje u sporu između pojedinaca koji ulazi u područje primjene Direktive 2000/78, kada primjenjuje odredbe svojeg nacionalnog prava, da ih tumači na način da se one mogu primijeniti u skladu s tom direktivom ili, ako takvo tumačenje u skladu s pravom Unije nije moguće, da, ako je potrebno, ne primijeni nijednu odredbu tog nacionalnog prava koja je protivna općem načelu nediskriminacije na temelju dobi. Ni načelo pravne sigurnosti ni načelo zaštite legitimnih očekivanja ni mogućnost pojedinca koji smatra da je oštećen primjenom nacionalne odredbe protivne pravu Unije da se pozove na odgovornost dotične države članice zbog povrede prava Unije ne mogu dovesti u pitanje tu obvezu.**

Potpisi